

TARJIMON TUSHUNCHALARI VA ONLAYN IJTIMOYIY TARMOQLARDA TARJIMA: KONSTRUKTIV VA KONTESTATSIYA

Allashev Akbarbek Anvar o'g'li

Ma'mun universiteti Roman-german filologiyasi kafedrasini,

Xiva, O'zbekiston

Annotatsiya. Ushbu maqola onlayn ijtimoiy tarmoqlarda "tarjimon" va "tarjimon" tushunchalarining kontseptual ifodasiga qaratilgan. U ikkita ish to'plamiga asoslanib, tahlil uchun nazariy asos yaratadi: (a) "tarjimon" va "tarjima" tushunchalarining mavjud nazariyalari va (b) ijtimoiy tarmoqlarda hisoblash, diskursiv va ijro etuvchi makon sifatidagi tadqiqotlar. unda odamlar kengroq ijtimoiy va mafkuraviy nutqlar bilan bog'liq holda shaxsiyat konfiguratsiyasini yaratadilar. Maqolada tarjimonlar va tarjima tushunchalari ushbu jarayonlarga qanday kiritilganligi va ishlab chiqilgan nazariy asos Amanda Gormanning tarjimonlari haqidagi 2021 yilgi munozaraga oid 2639 ta tvit namunasining korpus yordamida tanqidiy nutq tahlili orqali tasvirlangan. An'anaviy axborot vositalaridagi nutqlar havolalarni almashish va tvitlarning o'zlari tarjima va tarjimonlarni qanday qilib diskursiv tarzda qurish orqali chaqiriladi.

Kalit so'zlar: Onlayn ijtimoiy ommaviy axborot vositalari, tushunchalar ning tarjima, ko'rinmaslik, (korpus yordamida) tanqidiy nutq tahlil, Amanda Gorman

Абстрактный. В данной статье речь идет о концептуальном представлении понятий «переводчик» и «переводчик» в социальных сетях онлайн. Он обеспечивает теоретическую основу для анализа, основанного на двух областях работы: (а) существующих теориях «интерпретатора» и «интерпретации» и (б) исследованиях социальных сетей как вычислительных, дискурсивных и перформативных пространств. в котором люди конструируют конфигурации идентичности по отношению к более широким социальным и идеологическим дискурсам. В статье описывается, как переводчики и концепции перевода участвуют в этих процессах, а также теоретическая основа, разработанная на основе корпусного критического дискурс-анализа 2639 образцов твитов из дебатов Аманды Горман о переводчиках в 2021 году. Дискурсы в традиционных СМИ возникают посредством обмена ссылками и того, как сами твиты дискурсивно конструируют перевод и переводчиков.

Ключевые слова: социальные сети в Интернете, концепции перевода, невидимость, (корпусный) критический анализ дискурса, Amanda Gorman.

Abstract. This article focuses on the conceptual representation of the concepts of "interpreter" and "interpreter" in online social networks. It provides a theoretical framework for the analysis based on two bodies of work: (a) existing theories of

'interpreter' and 'interpretation' and (b) research on social networks as computational, discursive and performative spaces. in which people construct identity configurations in relation to wider social and ideological discourses. The article describes how translators and concepts of translation are embedded in these processes and the theoretical framework developed through a corpus-based critical discourse analysis of 2,639 tweet samples from Amanda Gorman's 2021 debate on translators. Discourses in traditional media are invoked through the sharing of links and how tweets themselves discursively construct translation and translators.

Keywords: online social media, concepts of translation, invisibility, (corpus-based) critical discourse analysis, Amanda Gorman

Kirish va dolzarbligi. Qanday qilib va nima uchun odamlar onlayn ijtimoiy tarmoqlarda tarjimonlar va tarjimalar haqida gapirishadi? Tarjimaning qaysi tushunchalari ushbu nutqning asosini tashkil qiladi? Va nima uchun bu muhim? Ushbu savollarga javob berishga urinib, ushbu maqola ikkita tadqiqot yo'nalishini birlashtiradi. Birinchisi, tarjima va onlayn ijtimoiy media o'rtasidagi tobora murakkab chorrahalar bilan bog'liq. Bu ip o'z-o'zidan ko'plab o'zaro bog'langan iplardan iborat. Platforma yoki tuzilma darajasida biz ijtimoiy media interfeyslarini mahalliyashtirish uchun tarjimadan (odam yoki avtomatik) foydalanish usullari haqida savollar berishimiz mumkin. Foydalanuvchi darajasida biz tarjima (inson yoki avtomatik; foydalanuvchining o'zi, platforma, boshqalar tomonidan boshlangan yoki boshqariladigan) onlayn ijtimoiy mediada kontent yaratishda qanday ishlatilishi haqida savollar berishimiz mumkin (shuningdek qarang: Desjardins Citation2019; Citation2022 shunga o'xshash farqlar uchun). Bu ikkala holatda ham asosiy e'tibor tarjimaga onlayn ijtimoiy medianing o'ziga xos ahamiyati doirasida tarkibni yaratish jarayonlarining bir qismini tashkil etuvchi faoliyat sifatida qaratiladi, bu shuningdek, undan foydalanadigan odamlarning bir-biri bilan aloqa qilishda o'zaro munosabatlarini shakllantiradi. algoritmik jihatdan aniqlangan va cheklangan ko'p tilli onlayn bo'shliqlarda (bu sohadagi tadqiqotlar haqida umumiy ma'lumot uchun Desjardins Citation2017 ; McDonough Dolmaya va del Mar Sánchez Ramos Citation2019- ga qarang). Bundan tashqari, foydalanuvchi darajasiga biroz boshqacha nuqtai nazardan qarash va tarjimonlarning ijtimoiy tarmoqlarda o'zini qanday tutganliklarini so'rab, ma'lum bir foydalanuvchilar guruhi sifatida tarjimonlarga e'tibor qaratish mumkin. Tarjimonlar (har xil turdagi, jumladan, subtitrlar) o'z kasbiy hayotlarida tarmoq maqsadlarida yoki tarjima haqidagi o'z qarashlari yoki fikrlarini muhokama qilish uchun, qisqasi, tarjimon sifatida onlayn “identifikatsiya” yaratish uchun onlayn ijtimoiy mediadan qanday foydalanadilar. (Qarang: Desjardin Citation2017; Flanagan Citation2016; Huang Citation2021; Läubli va Orrego -Carmona Citation2017; McDonough Domaya Citation2011)? Ushbu maqolada asosiy e'tibor foydalanuvchi

darajasida qoladi. Unda “tarjimon” va “tarjimon” tushunchalari qanday tuzilgani va onlayn ijtimoiy tarmoqlarda, xususan Twitter’da (2023-yil iyul oyi oxiridan boshlab X nomi bilan rebrendlangan) qanday bahslashayotgani tahlil qilinadi. Ijtimoiy tarmoqlar foydalanuvchilari haqida ko’proq.

Tarjimon va tarjima tushunchalarining onlayn ijtimoiy media kontekstida ifodalanishi masalasi bugungi kunga qadar nisbatan cheklangan e’tiborni tortdi va qo’shimcha tekshirishni talab qiladi. Demak, bu men bu yerda ishlab chiqilgan argumentga jalb qilgan tadqiqotning ikkinchi yo’nalishidir. Badiiy adabiyot va kinoda tarjimonlarning estetik ko’rinishi va tarjimasi bo’yicha ko’plab tadqiqotlar mavjud (qarang, masalan, Abend-David Citation2019; Arrojo Citation2017 ; Cronin Citation 2009; Kaindl va Spitzl Iqtibos 2014). Taqqoslash uchun, tarjimonlarning bunday namoyishi va onlayn (ijtimoiy) tarmoqlarda tarjimaga kamroq e’tibor qaratildi. Torres-Simon (Citation2019) Vikipediya tarjima tushunchasi qanday kontseptuallashtirilganligini ko’rib chiqdi va Kotze va boshqalar. (Citation2021) Goodreads’da tarjima qilingan kitoblarning foydalanuvchi sharhlarida tarjima tushunchalari qanday namoyon bo’lishini va talqin qilinishini o’rganib chiqdi. Bucaria (Citation2019) ijtimoiy media qanday qilib tarjima qilingan audiovizual materiallar tomoshabinlarining agentligi va ko’rinishini oshirish imkonini beradi, ular onlayn ijtimoiy media platformalaridan subtitrlar va dublyajli seriallar va filmlar bo’yicha o’z qarashlari va fikrlarini bildirish uchun foydalanadilar va tomoshabinlarning afzalliklarini qabul qilishlari uchun prodyuserlarga tobora ko’proq bosim o’tkazadilar. hisobga. Konstruktsiyalari bo’yicha asosan nazariy yoki kontseptual ishlarning fonida amalga oshiradi, masalan, Beyker (Citation2005), Basalamah and Sadek (Citation2014), Li Citation2022). Tymoczko (Citation2003) va Venuti (Citation2018), tarjima va mualliflik huquqi qonuniga falsafiy yondashuvlar yoki siyosiy va mafkuraviy yondashuvlar ichidan tuzilgan. Xususan, men tarjimonlarning qurbonlar, e’lon qilinmagan san’atkorlar, muallif va matnning ko’rinmas “xizmatkorlari” sifatidagi tushunchalariga, shuningdek, tarjimaning (giper) tuzatuvchi bahosi va “tarjimonlikning romantik kontseptsiyasi” ga (Li Citation2022,13) e’tibor qarataman. tarjimonlarni qahramonlar, taniqli ijodkorlar, shoir-daholar va madaniyatlararo aloqaning kuchli agentlari va darvozabonlari sifatidagi qarashlar (shuningdek qarang: Cronin Citation2006 ; Kaindl va Kurz) . Citation2008; Citation2010; Kurz va Kaindl Iqtibos 2005).

Talqin qilinishi haqidagi bu savol shunchaki raqamli “katta ma’lumotlar”dan tarjima bo’yicha shu paytgacha o’rganilmagan qarashlarni o’rganishga qodir bo’lgan empirik masala emas. Ushbu maqolada keltirilgan tahlilning maqsadi, shuningdek, mutaxassis bo’lmaganlarning tarjima nima va tarjimonlar nima bilan shug’ullanishi haqidagi "sodda" yoki bexabar fikrlarini *qoralamaslikdir*. Aksincha, maqola tarjimashunoslikda markaziy o’rinni egallagan munozaralarga turli yo’llar bilan hissa

qo‘shishni maqsad qilgan. Birinchidan, tarjimonning kontseptualizatsiyasini tahlil qilish va onlayn ijtimoiy tarmoqlarda tarjima qilish tarjimalar uchun haqiqiy, jamiyat darajasidagi kutish normalariga kirish imkonini beradi (Chesterman Citation1993). Bunday me'yorlar ko'pincha tarjima tadqiqotlarida bir nechta "mutaxassis" fikrlarini tahlil qilishdan tashqari kam empirik dalillar bilan qabul qilinadi (masalan, sharhlovchilar yoki akademiklarning fikri). Shu tariqa u ko'p sonli real hayot kitobxonlari va tarjimashunos olimlar tomonidan qo'llanilgan me'yorlarni solishtirish, akademik va xalq tarjima nazariyalari qayerda bir-biriga yaqinlashishi va bir-biridan ajralishini ta'kidlab, nima sababdan mulohaza yuritish imkonini beradi. Nihoyat, va, ehtimol, eng muhimi, tahlil onlayn ijtimoiy tarmoqlardagi tarjima va tarjimon tushunchalari qanday qilib odamlarning o'zini yoki shaxsiyatini onlaynda qurish va amalga oshirishning murakkab usullarining bir qismini tashkil etishini ko'rsatadi - kengroq ijtimoiy rivoyatlarga chuqur singib ketgan o'zini va qaysi tushunchalarga. tarjimonlar va tarjima ko'pincha chaqmoq tayoqchasi, odamlarning onlayn o'zini o'zi yaratishi bilan bog'liq bo'lgan chuqur mafkuraviy va madaniy bahslar uchun metonimik dirijyor vazifasini bajaradi.

Maqola tarjimonlar va tarjimaning kontseptualizatsiyasi bo'yicha mavjud nazariy ishlardan kelib chiqadigan "tarjima raqamlari" ni chizishdan boshlanadi. Shundan so'ng, men onlayn ijtimoiy tarmoqlarning tabiati haqida qisqacha fikr yuritaman va bu sohadagi tarjima ontologiyasiga alohida e'tibor qarataman. Bu aks ettirish onlayn ijtimoiy medianing asosiy xususiyatini tan olish orqali ma'lum bo'ladi: onlayn ijtimoiy media platformalari bir vaqtning o'zida onlayn ulanishni talab qiluvchi oldindan belgilangan raqamli va hisoblash arxitekturasi hamda odamlar tomonidan yaratilgan suyuq diskursiv va ijro etuvchi makondir. Shunday qilib, "ommaviy axborot vositalarining texnologik va ijtimoiy darajalari o'rtasida rekursiv dinamik munosabatlar" mavjud (Fuchs Citation2021, 30). Gitelman (Citation2008, 7) ommaviy axborot vositalarini shunday tasvirlaydi

Ijtimoiy amalga oshirilgan aloqa tuzilmalari, bu erda tuzilmalar texnologik shakllarni va ular bilan bog'liq bo'lgan protokollarni o'z ichiga oladi va bu erda aloqa madaniy amaliyot bo'lib, turli odamlarning bir xil ruhiy xaritada rituallashtirilgan joylashuvi, almashish yoki vakillikning mashhur ontologiyalari bilan shug'ullanish.

Tarjimonlar va tarjimalarning onlayn ijtimoiy tarmoqlarda namoyishi kontekstida savol tug'iladi: bu hisoblash, diskursiv va ijro etuvchi jihatlar tarjimonlar va onlayn tarjimalarning "ko'rinishi" ni shakllantirishda qanday o'zaro ta'sir qiladi va foydalanuvchilar ular bilan qanday va nima uchun shug'ullanadilar. suyuqlik va murakkab onlayn konstruktsiyalarni amalga oshirish jarayonlaridagi tushunchalar. Muxtasar qilib aytganda: onlayn ijtimoiy media kontekstida tarjimonlar va tarjimalarning ko'rinishi qanday ma'nolarga ega? Shu munosabat bilan, men Amanda Gormanning yevropalik tarjimonlari atrofidagi ommaviy axborot vositalari shov-shuvi

paytida ingliz tilidagi Twitter bahslarida tarjimonlar va tarjimalar qanday kontseptuallashtirilganligi haqidagi amaliy tadqiqotni taqdim etaman (qarang: Kotze). Citation2021a Keys tadqiqoti korpus yordamida tanqidiy nutq tahlili orqali keng ma'lumotga ega bo'lgan usuldan foydalangan holda 2,639 tvit namunasini tahlil qiladi. Men bu tasvirlar "(inson) bog'liqlik va (avtomatlashtirilgan) bog'liqlik" (Van Deyk) chuqur o'zaro bog'liqligi bilan qanday shakllanayotgani va shakllantirilgani haqida o'ylayman. Citation2013, 12) bu onlayn ijtimoiy mediani tashkil qiladi - va bu konstruktsiyalarning tarjimashunoslikda nazariyaga qanday ta'sir ko'rsatishi. Yakuniy qism argumentni sintez qiladi, ba'zi xulosalar chiqaradi va kelajakdagi tadqiqot imkoniyatlarini belgilaydi.

Metodlar va o'rganilish darajasi. Ushbu bo'limda men tarjimonlarga vakillik agenti sifatidagi tarjimonlarga yoki tarjimoni vakillik jarayoni yoki mahsulot sifatidagiga emas, balki tarjimonlarga va boshqalar tomonidan vakillik ob'ekti sifatida tarjimaga e'tibor qarataman (qarang: Cronin Citation2009, x). "Tarjimon" va "tarjima" tushunchalari bo'yicha har qanday muhokama, birinchi navbatda , Venuti (Citation2018) asarida ishlab chiqilganidek, tarjimonning ko'rinmasligi haqidagi hozirgi keng tarqalgan tushuncha bilan kurashish kerak. Ko'rinmas tarjimon tushunchasi o'ziga xos hayotga ega bo'lgan, intizomiy (va ommabop) nutq orqali o'z yo'lini bosib o'tgan, turli maqsadlar va kun tartibiga xizmat qilgan tushuncha sifatida qaralishi mumkin. Shaklni o'zgartiruvchi ushbu tarjima memini (Chesterman Citation2016) to'liq kuzatish ushbu maqola doirasidan tashqarida va men bir nechta asosiy fikrlarni ta'kidlayman.

Venuti (Citation2018, 1) “ko‘rinmaslik” atamasini “zamonaviy Britaniya va Amerika madaniyatlaridagi tarjimonning holati va faoliyatini” tasvirlash uchun ishlatadi. Ushbu ko'rinmaslik ushbu madaniyatlarda tarjimalar mahalliy me'yorlarga va adabiy matnlarga bo'lgan umidlarga to'liq mos kelishini kutishdan kelib chiqadi: "Tarjima qanchalik ravon bo'lsa, tarjimon shunchalik ko'rinmaydi va, ehtimol, yozuvchi yoki uning ma'nosi shunchalik ko'rinadi. Xorijiy matn" (1). Bu kutish "yaxshi" tarjimoni kontseptuallashtirish usullariga, balki tarjimonlarning moddiy va kontseptual pozitsiyasiga ham ta'sir qiladi. Tarjimonning ko'rinmasligi “tarjimonning noaniq va noqulay huquqiy maqomi” (8) va ingliz tilidagi tarjimonlarning “madaniy marginalligi va iqtisodiy ekspluatatsiyasi” (13) manbai bo'lib, bu tarjimonlarning “kamdan-kam hollarda” maqomi hisoblanadi. E'tirof etilgan, kam haq to'lanadigan yozuvchilar, ularning asarlari baribir ajralmas bo'lib qolmoqda" (13).

Bu hisobda tarjimon ko'lanka , qadrsiz, ekspluatatsiya qilingan, qurbon bo'lgan, nohaq e'tibordan chetda qolgan shaxs sifatida namoyon bo'ladi. Qisman, bu shunday (Venuti ta'kidlaydi), chunki tarjimon va tarjima tushunchalari mualliflikning "romantik kulti" (250) bilan bog'liq holda rivojlangan. Yaqinda chop etilgan maqolada Li (Citation2022) tarjimonlar va tarjimalarning chekka qo'yilishi haqidagi bu nutq

giperkorrektiv oqibatlarga olib kelganligini ta'kidlaydi. Venuti (va boshqalar) asarida tarjimon qiyofasi va tarjima tushunchalarining fetişizatsiyasi, shu tariqa muallifning kontseptsiyasi kabi romantik idealizatsiya bilan tugaydi, bu unga qarshi munosabatdir. Bu tendentsiya Li (18) atamaları translato-filiya.

(Citation2005) va Tymoczko (Citation2003) kabi boshqa olimlar ham ochiqroq siyosiy va mafkuraviy pozitsiyadan ifodalangan bo'lsa-da, shunga o'xshash dalillarni keltirdilar. Ular madaniyatlar orasidagi bo'shliqda joylashgan tarjimonlarning "halol va mustaqil brokerlar" (Baker Citation2005, 9) sifatidagi "tanqidiy baholanishi" ning aniq oqibatlarini ta'kidlaydilar. Tymoczko (Citation2003, 199) tarjimonning ushbu kontseptualizatsiyasini madaniyatlar orasidagi chegaraviy bo'shliqda mavjud bo'lgan, ayniqsa zararli deb biladi:

Tarjimonning ma'lum bir madaniy va ijtimoiy doira va kun tartibiga kiritilgan va unga sodiq bo'lgan nuqtai nazarini targ'ib qilish o'rniga, qanchalik keng bo'lsa ham, tarjimaning orasidagi bo'shliq sifatidagi nutq tarjimonning shoir sifatidagi juda romantik va hatto elitistik tushunchasini o'zida mujassam etadi. Agar tarjimonning talaffuz qilinadigan joyi manbadan ham, qabul qiluvchi madaniyatdan ham tashqaridagi makon bo'lsa, tarjimon ham ishqiy shoirlar kabi har qanday madaniyatga sodiqlikdan yiroqlashgan, daho tomonidan ajratilgan siymoga aylanadi.

Ko'rinmas, chetga surilgan, noto'g'ri tan olingan tarjimon obrazining kuchi, xuddi javob sifatida ishlab chiqilgan (giper) tuzatuvchi baholovchi qarama-qarshi hikoyalar kabi, akademiya doirasidan tashqariga chiqadi. Izoh ² Tarjimon va tarjimonlarning bu raqobatdosh tasvirlari, masalan, #NameTheTranslator Footnote ³ va #TranslatorsOnTheCover Footnote ⁴ kabi kompaniyalarda kuchli qo'llaniladi – ingliz tilida so'zlashuvchi (Buyuk Britaniya) kontekstda boshlangan (ehtimol ajablanarli emas) kompaniyalar. Ushbu kompaniyalar nafaqat tarjimonni ko'zga ko'rinarli qilish, balki tarjimonlar va tarjimalarning iqtisodiy va ijtimoiy mavqeini yaxshilash bo'yicha kattaroq loyihaning bir qismi sifatida ko'rilgan moddiy ko'rinishni oshirishga qaratilgan. Bunday kompaniyalar tarjimonlar va tarjimalarning bahsli suratlari orqali qanday ma'lum qilinishi # TranslatorsOnTheCover kampaniyasi uchun ochiq xat matnida aniq ko'rsatilgan:

Uzoq vaqt davomida biz tarjimonlarni odatdagidek qabul qildik. Aynan tarjimonlar tufayli biz o'tmish va hozirgi jahon adabiyotlaridan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ldik. Tarjimonlar tufayli biz faqat o'zimiz bilan gaplashadigan, faqat o'zimizni eshitadigan o'quvchi va yozuvchilarning alohida orollari emasmiz. Tarjimonlar adabiy dunyoning ham, uni qo'llab-quvvatlayotgan kitob savdosining ham qon tomiridir. Buning uchun ularni to'g'ri tan olish, nishonlash va mukofotlash kerak.

Ushbu maqolada men tarjimonlar va tarjimalar onlayn ijtimoiy tarmoqlarda qanday namoyon bo'lishini, tuzilishini va e'tiroz bildirishini ko'rib chiqaman. Keyingi bo'limda men tarjimonlar va tarjimalarning bu (in) ko'rinishi nimani anglatishini va

onlayn ijtimoiy media kontekstida ma'no yaratish jarayonlarida tarjimon va tarjima tushunchalari qanday va nima uchun chaqirilishini alohida ko'rib chiqaman.

Tajriba qismi : Ushbu yangi ko'rinish (shuningdek, Venuti) nafaqat ijtimoiy tarmoqlarda tarjimonlarning mavjudligi, balki tarjimonlar va tarjimon tashkilotlari rejimga qarshi "orqaga surish" uchun onlayn ijtimoiy mediadan foydalanadigan faol va tez-tez faol usullar bilan amalga oshiriladi. ko'rinmaslik. Dejardins bunga bir nechta misollar keltiradi; Ba'zi ajoyib so'nggilari Twitter/X va boshqa ijtimoiy media platformalarida yuqorida aytib o'tilgan # NameTheTranslator va # TranslatorsOnTheCover kampaniyalarini o'z ichiga oladi. Jennifer Kroft (# TranslatorsOnTheCover kampaniyasi tashabbuskorlaridan biri ; boshqalar qatori Olga Tokarchzukning tarjimoni ; shuningdek, tarjimonni tan olish mavzusidagi nufuzli fikrlar muallifi) kabi Twitter/Xda bir qancha taniqli tarjimonlar [qarang: Croft Citation2021]), tarjimonlar manfaatlarini ifodalovchi tashkilotlar (masalan, Mualliflar jamiyati) bilan birgalikda ushbu kampaniya uchun Twitter/X platformalaridan muvaffaqiyatli foydalanishda davom etmoqda.

Ammo bu instrumentalist talqin hikoyaning faqat bir qismidir: tarjimonlar, xuddi boshqa foydalanuvchilar kabi, mavzular haqida suhbatlashadilar va onlayn o'zini - professional va shaxsiy o'rtasidagi chegaralarni xiralashtiradigan o'zini shakllantirish jarayonlarining bir qismi sifatida havolalarni almashadilar. onlayn va oflayn va bu boshqa qurilgan o'zlari bilan murakkab yo'llar bilan bog'langan. Shu ma'noda, tarjimonlar, xuddi boshqa foydalanuvchilar kabi, onlayn ijtimoiy tarmoqlardan "identifikatsiya texnologiyalari" sifatida foydalanadilar (Poletti va Rak). Iqtibos 2014).

Ushbu maqolada men tarjimonlarning faqat ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishiga e'tibor qaratmayman, hattoki printsiplial jihatdan. Aksincha, men yana uchta umumiy savolni o'rganmoqchiman. Nega va qachon ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari tarjimonlar va tarjimalar haqida gapirishadi? Tarjimaning qaysi tushunchalari bu nutqni asoslaydi? Tarjimonlar va tarjimonlar haqida gapirish qanday yo'llar bilan odamlarning onlayn tarmoqdagi shaxsiyatini qurish va ishlashiga hissa qo'shadi? Ushbu maqolaning boshida men Gitelmanning (Citation2008 , 7) sharhini keltirgan edim, media tarmoqlari "bir xil aqliy xaritada turli odamlarning rituallashtirilgan birikmasini, almashish yoki vakillikning mashhur ontologiyalari bilan shug'ullanishini" o'z ichiga oladi. Tarjimonlarning konstruktsiyalari va onlayn ijtimoiy tarmoqlardagi tarjimalar kontekstida biz savol berishimiz mumkin: tarjimonlar va tarjimalar haqida odamlarning qanday birikmasi gaplashadi? Ular qanday aqliy xaritalardan foydalanadilar? Ular qanday vakillik ontologiyalariga tayanadi? Keyingi bo'limda ingliz tilidagi yangiliklar bilan bir qatorda, Amanda Gormanning tarjimonlari haqidagi munozaralar ingliz tilidagi Twitter'da qanday o'tgani haqidagi amaliy tadqiqotlar bilan bog'liq holda ushbu savollar o'rganiladi.

Tadqiqot natijalari : Twitter va Amanda Gormanning tarjimonlari haqidagi bahs

Fon

2021-yil 20-yanvarda AQSh prezidenti Jo Bayden inauguratsiyasida Amanda Gormanning “*Biz ko‘tarilgan tepalik*” she‘rini o‘qishi uni va she‘rni xalqaro miqyosda shuhrat qozondi. Bu xorijdagi nashriyotlarning qiziqishini uyg‘otdi va oxir-oqibat she‘r tarjimasi, aniqrog‘i, uning tarjimonlari haqida misli ko‘rilmagan darajada keng tarqalgan va qizg‘in bahs-munozaralarga olib keldi. Munozara nafaqat o‘zining qamrovi va shiddatliligi, balki she‘r tarjima qilinishidan oldin sodir bo‘lganligi va *kim tarjima qiladi* degan savolni birinchi o‘ringa qo‘yishda tarjimonning siymosini soyadan tortib, diqqat markaziga olib chiqqani uchun ham hayratlanarli edi.

Munozara Twitter‘da gollandiyalik noshir Meulenhoffning “ *Kechqurun noqulayligi* ” debyut romanini tarjima qilgan Mishel Xatchinson bilan birga golland shoiri va yozuvchisi, 2020-yilgi Buker mukofoti sovrindori Marieke Lukas Rijnveldning tarjimon qilib tayinlagani haqidagi xabarga javoblar bilan boshlandi. *ongemak hisoblanadi*). E‘londan ko‘p o‘tmay, 2021-yil 23-fevralda gollandiyalik faol va og‘zaki so‘z san‘atkori Zaire Krieger o‘zining tvitterida rangdagi ayol og‘zaki so‘z rassomini tanlash yaxshiroq bo‘lardi, deb o‘yladi (Dea Ex Machina Citation 2021).

De Volkskrant gazetasida faol va sharhlovchi Janis Deulning fikr-mulohazasi (Iqtibos 2021) gugurtni ijtimoiy tarmoqlarda yonayotgan olovga tashladi va oxir-oqibat xalqaro media bo‘ronining markaziga aylanadi. Deulning asari, mohiyatiga ko‘ra, Gollandiya nashriyot sanoatida ko‘proq inklyuzivlikka, tarjimonlarni izlashda taniqli oq mualliflar va tarjimonlardan tashqariga qarashga, xususan, Gorman she‘ri kabi muhim ramziy ahamiyatga ega bo‘lgan matnlarga murojaat qilish edi. U irq masalalari va muallif va tarjimon shaxsi o‘rtasidagi munosabatlarga to‘xtalib o‘tgan bo‘lsa-da, bu uning asosiy maqsadi emas edi. Biroq, keyinchalik maqolaning fikrlari ko‘pchilik tomonidan "faqat qora tanlilarga qora tanli mualliflarni tarjima qilishga ruxsat berilishi kerak" deb qisqacha talqin qilindi (qarang: Kotze). Iqtibos 2021a). Rijnveld 2021-yil 26-fevralda Twitter-da e‘lon qilinganidek, oxir-oqibat bu vazifani bajarmaslikka qaror qildi.

The Guardian gazetasida 2021-yil 1-martda ““G‘alayondan hayratda qoldi: Amanda Gormanning oq tarjimoni ishdan ketdi” (Flood Citation 2021) sarlavhasi ostida edi. Hikoya, shuningdek, 2 mart kuni (Guy Citation 2021) AQShda CNN telekanalida “Amanda Gormanning gollandiyalik tarjimoni qora tanli yozuvchi tanlanmagani haqidagi shov-shuvdan so‘ng o‘rnidan turdi” sarlavhasi ostida olingan . Ayni paytda, bu voqea Evropadagi ommaviy axborot vositalarida allaqachon mashhur bo‘lgan bo‘lsa-da, Evropadan tashqarida ingliz tilidagi matbuotda bu hali ham nisbatan kichik hikoya edi. Biroq, bundan ko‘p o‘tmay, katalon tiliga tarjima qilish uchun topshirilgan tarjimon Viktor Obiols o‘z nashriyoti tomonidan iste‘foga chiqishni

so'ragani haqida xabar paydo bo'ldi. Bu voqea Obiolsga qaratilgan ko'plab xabarlar bilan ommaviy axborot vositalarining e'tiborini tortdi, masalan, *The Guardian* (“‘Muvofiq emas’: Amanda Gorman uchun katalan tili tarjimon olib tashlandi” [AFP Citation 2021]), BBC (“Amanda Gorman katalon tili tarjimoni”). “profil” tufayli olib tashlandi” [BBC Citation 2021]), CNN (“Amanda Gorman she'rining tarjimoni Ispaniyada olib tashlandi” [Guy va Crever” Iqtibos 2021]) va *The Washington Post* (“Oq tarjimon Amanda Gorman she'ridan olib tashlandi, Yevropadagi bahs-munozaralar ostida” [Berger Citation 2021]).

Ushbu ingliz tilidagi sarlavhalar qo'ygan ramkalarining uchta xususiyati hayratlanarli. Birinchidan, "shok", "g'alayon" va "bahs" kabi hissiy so'zlarni tanlash darhol g'azabning izohli ramkasini yaratadi. Ikkinchidan, "jarohatlangan" tarjimon birinchi o'rinda turadi. Bu ikki shaklda sodir bo'ladi. Ikki holatda (ikkalasi ham Rijneveldga e'tibor qaratadi), tarjimon "ketadi" yoki "turadi" - lekin bu "g'alayon" hujumiga uchraganiga deyarli muqarrar javob sifatida tasvirlangan. Qolgan hollarda (asosan Obiollarga e'tibor qaratiladi) tarjimonning vakolati yo'q, lekin "olib tashlanadi" yoki "tushiriladi". Uchinchidan, bahs-munozaralar aniq irqchilik asosida tuzilgan bo'lib, tarjimonlarning yo "chiqishi" yoki "tushib qo'yilgani"ning sababi aynan shu ekanligini ko'rsatadi. Quyidagi tahlilda ko'rinib turganidek, ushbu konstruktsiyalar Twitterdagi keyingi ramkalarga sezilarli ta'sir ko'rsatdi.

Bir qator yangiliklar hisobotlari va fikrlar (jumladan, tarjimonlar va akademiklar tomonidan) Evropa bo'ylab va ingliz tili dunyosida, asosan Buyuk Britaniya va AQShda paydo bo'ldi. Ingliz tilidagi ba'zi nufuzli fikrlar ispan tarjimoni Nuria Barrios (Iqtibos 2021) ingliz tilidagi *El Pais* jurnalining 11 martdagi nashri, britaniyalik akademik Kenan Malik (Iqtibos 2021) *The Guardian* va amerikalik tilshunos Jon Makvorter (Iqtibos 2021) uning blogida. Fikr-mulohazalardan so'ng AQShda bir qator muhim jurnalistik tadqiqot ishlari bo'lib o'tdi, ular orasida 22-mart kuni *Los-Anjeles Tayms gazetasida* ("Amanda Gorman kitob tarjimasining kichik olamiga vakillik bahsini olib keladi" [Pineda Citation 2021]), *The Washington Post* , 25 mart ("Amanda Gorman asarini kim tarjima qilishi kerak? Bu savol tarjima sohasini o'ylantirmoqda" [Bhanoo Citation 2021]) va *The New York Times* 26 mart (“Amanda Gorman she'riyatini tanqidchilarni birlashtirdi. Bu tarjimonlarni ajratadi” [Marshall Citation 2021]).

Ushbu bo'limning qolgan qismida men munozaraga sabab bo'lgan va uni shakllantirgan voqealarni to'liq qayta qurishga harakat qilmayman, shuningdek, bahsning mazmuni va murakkabliklari va unda Deulning asari qanday tasvirlangan (va noto'g'ri taqdim etilgan) haqida e'tibor bermayman (bu boshqa joyda qilingan; Kotzega qarang Iqtibos 2021a ; Iqtibos 2021b ; Kotze va Strou Iqtibos 2021). To'g'rirog'i, men munozaraning Twitter'da, torroq qilib aytganda, ingliz tilidagi Twitter'da qanday kechganiga e'tibor qarataman, ayniqsa bu jarayonda tarjimon va tarjima tushunchalari

qanday tuzilgani va bu konstruksiyalarning bog‘lanish usullariga alohida e‘tibor qarataman. Twitterda identifikatsiya ishi bilan.

Metodologiya

Ma'lumotlar to'plami

“Tweet ” R to‘plamidan foydalangan holda va unga muvofiq to‘plangan 2639 ta tvit namunasiga asoslangan (Kearny Citation 2019) .). Tvitlar 2022-yil 16-aprelda to‘plangan. Bularning barchasi ingliz tilidagi tvitlar bo‘lib, shuning uchun ingliz tilini lingvistik jihatdan o‘zlashtiradigan foydalanuvchilarning fikri va shaxsiyatini aks ettiruvchi sifatida ko‘rilishi mumkin.

Tahlilda kuzatilgan diskurs-analitik yondashuvni hisobga olgan holda, diskurs tahlili uchun asosiy bo‘lgan yaqin o‘qish usuli turi uchun boshqarilishi mumkin bo‘lgan 3000 ta tvitning tasodifiy namunasini to‘plashga qaror qilindi. Tvitlar lemma TRANSLATE (*tarjima, tarjimalar, tarjimon, tarjimonlar, tarjima, tarjima, tarjima, tarjima*) bilan birga kelgan Gorman kalit so‘zini qidirish orqali yig‘ilgan. Ushbu mavzu bo‘yicha Twitter nutqida hashtaglar doimiy ravishda qo‘llanilmaganligi sababli, hashtaglar yordamida qidiruvlar samarali bo‘lmadi; Misol uchun, joriy ma'lumotlar to‘plamidagi tvitlarning 2457 tasida hech qanday heshteg yo‘q. Shundan so‘ng, tvitlar qo‘lda tekshirildi va mavzudan tashqari holatlar olib tashlandi, 2639 ta tvitning yakuniy namunasi (taxminan 71 000 ta so‘z belgisi) qoldirildi. Bundan tashqari, istisno qilish mezonlari qo‘llanilmagan va shuning uchun namuna tarjimon bo‘lmagan foydalanuvchilarning, shuningdek, tarjimon bo‘lmagan foydalanuvchilarning tvitlarini o‘z ichiga oladi.

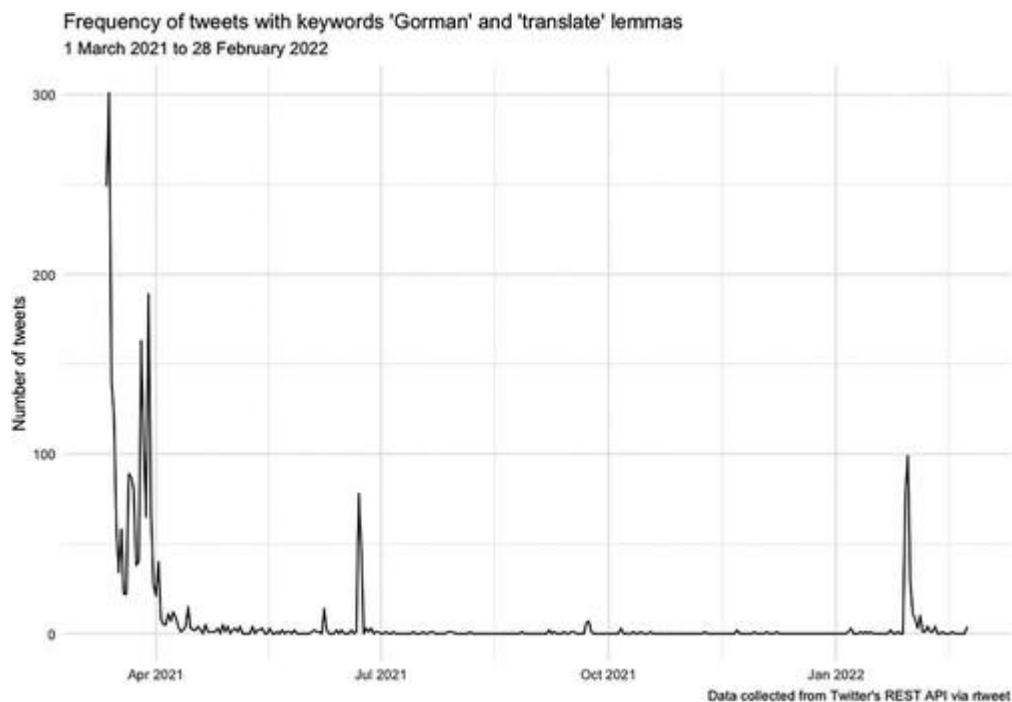
Ma'lumotlar to'plami original tvitlar, retvitlar va iqtibos tvitlarini o'z ichiga oladi va bularning barchasi tahlilga kiritilgan. Buni qilish to'g'risidagi qaror platformaning raqamli va algoritmik variantlari tomonidan shakllantirilgan diskursiv dinamikani qo'lga kiritish maqsadi bilan asoslanadi; boshqacha qilib aytganda, retvitlar va iqtibosli tvitlar muayyan hissalarining ta'siri va ta'sirini kuchaytiradi va tahlil buni qo'lga kiritishga qaratilgan. Ma'lumotlar to'plamida 1133 ta original tvit va 1506 ta retvit mavjud. Ulardan jami 100 tasi tirnoqli tvitlardir.

Uchta izoh toifasi qo'shildi (tvitlar matni va metama'lumotlarni o'z ichiga olgan a.csv fayli shaklida). Barcha tvitlar qo'lda tahlil qilindi va bog'langan ommaviy axborot vositalari tekshirildi. Nashr joyi qayd etild, (tasdiqlangan) havola bilan birga. Bundan tashqari, tvitda qaysi tarjima tili muhokama qilinayotgani qayd etildi (ko‘pincha tvitlarda golland, katalan, nemis va venger tillaridagi tarjimalarga havola qilingan).

1-rasmda ko'rinib turibdiki, ma'lumotlar to'plamidagi eng ko'p tvitlar soni (2639 tadan 1958 tasi yoki namunaning 74,2 foizi) 2021 yil mart oyiga to'g'ri keladi, bu oyda bahslar eng qizg'in davom etgan. Shuningdek, tvit faolligining mart oyida, keyin esa 2021-yilning iyunida (161 tvit, ya'ni 6,1%) va 2022-yilning yanvarida (217 ta tvit, ya'ni 8,2%) aniq o'sish kuzatilgan. Shuning uchun tahlil asosan 2021-yilning martiga

qaratilgan, ammo men 2022-yil yanvar oyida tvitlar ko‘tarilishi haqida qisqacha izoh beraman.

1-rasm. 2021-yil 1-martdan 2022-yil 28-fevralgacha Gorman tarjimasi bo‘yicha munozaradagi tvit faoliyati (2639 ta tvit namunasi asosida).

Analitik yondashuv

Men Twitterdagi bahsning ikki jihatini tahlil qilaman. Men birinchi navbatda odamlar yil davomida baham ko'rgan havolalarga e'tibor qarataman. Ma'lumotlar to'plamidagi tvitlarning katta qismi (94%) tashqaridagi yoki Twitterdagi materiallarga havolani o'z ichiga oladi va shuning uchun havolalarni almashish fikrni onlayn ifodalash "vositalari" ning muhim qismini tashkil qiladi, bu esa o'z navbatida tashqi munozaralarni qo'llash orqali onlayn o'zlik va shaxsiyatlarni qurish. Shuning uchun men havolalarni almashish nafaqat onlayn ijtimoiy medianing algoritmik jihatdan belgilangan maydonidagi bahs-munozaralarni olib borishda qanday ishlashini, balki bunday almashishni Twitter foydalanuvchilari tomonidan qanday qilib pozitsiyani egallash va identifikatsiya qilish sifatida ko'rish mumkinligini tahlil qilaman.

Ikkinchidan, men Twitterdagi bahs-munozaralar natijasida paydo bo'lgan "tarjimon" va "tarjimon" tushunchalariga e'tibor qarataman va ularni yuqorida muhokama qilingan tarjimon tushunchalari bilan bog'layman. Men buni tanqidiy nutq tahlilidan so'ng, tvitlarni diqqat bilan o'qish mazmunini tahlil qilish orqali erishaman (masalan, Fairclough Citation 2003 ; Van Dijk Iqtibos 2008 ; Wodak va Meyer Citation 2001) tarjima va tarjimon tushunchalari asosan chuqurroq madaniy va mafkuraviy bahslar uchun chaqnash nuqtasi sifatida qanday ishlashini ochib berish maqsadida ushbu Twitter bahsida tarjima va tarjimon konstruksiyasidagi naqshlarni aniqlashga

yondashuv. bular foydalanuvchilarning identifikatsiya konstruksiyalariga jalb qilingan. Kontent tahlili va (tanqidiy) nutq tahlili usullarining kombinatsiyasi lingvistik ma'lumotlarni tahlil qilishda asosan sifatli yondashuvni taklif qiladi, ammo bu miqdoriy yondashuvlarni ham o'z ichiga olishi mumkin. Tanqidiy nutq tahlili turli xil nazariy yondashuvlar va usullarni o'z ichiga oladi, ammo ularning umumiy jihati shundaki, ular "tilni ijtimoiy amaliyot shakli sifatida ko'rib chiqadilar va nutqdagi yashirin kuch munosabatlari va mafkuralarni tizimli ravishda tekshirish bilan shug'ullanadilar. Shuningdek, ular nutqning ijtimoiy va moddiy oqibatlarini o'rganishga bag'ishlangan (Johnson and McLean Citation 2020 , 378). Kontent tahlili va (tanqidiy) nutq tahlili ijtimoiy media ma'lumotlarini tahlil qilishda keng qo'llaniladi (qarang, masalan, Buvier Iqtibos 2016 ; Bouvier va Rasmussen Citation 2022 ; Herring Citation 2009 ; Zappavigna Citation 2012), shuningdek, korpus usullari bilan birgalikda, yaqindan o'qish usullarining sub'ektiv tabiatini korpus vositalari tomonidan taklif qilinadigan miqdorlashtirish bilan "muvozanatlash" uchun ishlatiladi (qarang, masalan, Baker Citation 2023). Bu, shuningdek, ushbu maqolada qo'llaniladigan yondashuv bo'lib, bu erda tvitlar korpusining so'z ro'yxati va kalit so'z tahlillaridan miqdoriy ma'lumotlar (Sketch Engine'da amalga oshiriladi; Kilgarriff et al. Citation 2014) sifat tahliliga asoslangan da'volarni asoslash uchun ishlatiladi . So'zlar ro'yxati oddiygina korpusdagi barcha so'zlarni chastotalar tartibida ko'rsatadi. Kalit so'zlarni tahlil qilish ma'lum bir korpusda tez-tez uchraydigan so'zlarni aniqlaydi (fokus korpusi, bu holda Gorman nomi bilan tarjimaga havola qilingan tvitlar korpusi) mos yozuvlar korpusiga nisbatan. Shuning uchun u, masalan, diqqat markazida bo'lgan alohida mavzular yoki g'oyalarni ko'rsatishi mumkin. Ushbu tahlilda ingliz veb-korpusi (enTenTen) mos yozuvlar korpusi sifatida ishlatiladi va Sketch Engine-da kalitlik ballini hisoblash uchun standart ko'rsatkich ishlatiladi (oddiy matematika usuli; qarang: Kilgarriff Iqtibos 2009). enTenTen 2021–2022 yillarda Internetdan to'plangan matnlardan iborat bo'lib, 52 milliard so'zdan iborat. U Sketch Engine muhitida mavjud.

Ijtimoiy tarmoqlardan olingan etika va ma'lumotlarni o'rganing

Onlayn ijtimoiy mediadan olingan lingvistik va boshqa ma'lumotlardan foydalanish bilan bog'liq tadqiqot etikasi masalalari bo'yicha eslatma. Ba'zi ko'rsatmalar mavjud bo'lsa-da (qarang, masalan, franzke va boshq. Citation 2020 ; Townsend and Wallace Citation 2016), shuningdek, bu masalalar bo'yicha sezilarli ilmiy mulohazalar mavjud (qarang, masalan, Bouvier va Rasmussen Citation 2022 ; Fuchs Citation 2018 ; Citation Hui2202 va boshq. Citation 2023), umumiy konsensus shundan iboratki, onlayn ijtimoiy media ma'lumotlari turli jihatlar bo'yicha tadqiqot etikasiga nisbatan kulrang hududni egallaydi. Fuchs (Citation 2018 ; Citation 2023) ushbu mavzu bo'yicha keng ko'lamli yozgan va ikkita ekstremal qarashlar o'rtasidagi keskinlikni ta'kidlaydi: katta ma'lumotlar pozitivizmi va maxfiylik fetishizmi (Fuchs

Citation 2018 , 389). Mavjud ko'rsatmalar individual ishlarni pastdan yuqoriga ko'rib chiqishga asoslangan aks ettiruvchi axloqiy amaliyotning muhimligini ta'kidlaydi.

Birinchi asosiy savol - tadqiqot inson ishtirokchilari ishtirokida (va shuning uchun inson sub'ektlari ishtirokidagi tadqiqotlar uchun an'anaviy etika protokollariga bo'ysunadi) yoki matn/arxiv ma'lumotlarini o'z ichiga olgan tadqiqot sifatida kontseptsiyalanganmi yoki yo'qmi. Ushbu tadqiqotda tarjima va tarjimon tushunchalarining diskursiv tuzilishiga e'tibor qaratilib, ikkinchisiga alohida e'tibor qaratilgan. Biroq, qo'shimcha mulohazalar muhim rol o'ynaydi: ko'rib chiqilayotgan ma'lumotlar ommaviy yoki shaxsiy sifatida ko'riladi; foydalanuvchilar anonimlikni kutishadimi; ma'lumotlardan foydalanishda zarar xavfi bormi? Kontent va (tanqidiy) nutq tahlili usullaridan foydalangan holda tvitlarni tahlil qilish bu borada biroz noaniq. Twitter/X ma'lumotlari ommaviydir (agar tvitlar himoyalangan bo'lsa) va ma'lumotlarni to'plash uchun ruxsat olish oqilona kutish emas (shuningdek qarang: Townsend and Wallace Citation 2016, 10). Biroq, foydalanuvchilar tomonidan anonimlikni kutish darajasi o'zgaruvchan va aniqlash qiyin. Misol uchun, aniq tvit yozadigan jamoat arboblari bunday kutish yo'q; boshqa foydalanuvchilar uchun bu unchalik aniq emas. An'anaga ko'ra, (tanqidiy) nutq tahlili matnli ma'lumotlardan foydalangan holda sinchkovlik bilan o'qish va misollar keltirishga tayanadi. Tvitlarni shu tarzda tahlil qilishda anonimlashtirishni qat'iy amalga oshirib bo'lmaydi: tvitlarni har doim topish mumkin, hatto anonim yoki taxallusli shaklda taqdim etilgan bo'lsa ham. Ba'zi hollarda bu muammoli bo'lmasa-da, agar ma'lumotlari shu tarzda foydalaniladigan foydalanuvchilarga (yoki haqiqatan ham, undan foydalanadigan tadqiqotchiga) zarar etkazish xavfi mavjud bo'lsa, bu ko'proq ehtiyotkorlik bilan ko'rib chiqishni talab qiladi. Bu, ayniqsa , ushbu tadqiqotda bo'lgani kabi, mafkura va kuch masalalariga qaratilgan ijtimoiy media ma'lumotlarining tanqidiy nutq tahliliy tadqiqotlarida (qarang: Fuchs Citation 2018 ; Citation 2023).

Ushbu mulohazalar fonida, shuningdek, Utrext universitetining maxfiylik bo'yicha xodimlarining maslahati va ushbu jurnal noshirining ko'rsatmalari asosida, ⁵⁻ Izoh , tvitlar jamoat arboblari tomonidan yozilgan hollar bundan mustasno, tvitlarni keltirmaslikka qaror qilindi. Tvitlar to'g'ridan-to'g'ri keltiriladigan barcha holatlarda tvit muallifidan ruxsat olindi. Ushbu qaror tanqidiy nutq tahlili uchun, xususan, takrorlanuvchanlik, javobgarlik va tadqiqotning yaxlitligi nuqtai nazaridan uslubiy muammolarni keltirib chiqaradi, chunki maqolada keltirilgan da'volarni tekshirish qiyin. Buni yaxshilash uchun maqolada ma'lum lingvistik qo'llanishlarning (korpus usullaridan olingan) ba'zi birlashtirilgan miqdoriy ko'rsatkichlaridan foydalaniladi.

Havolalar ulashildi

2021-yil mart oyida namunadagi eng ko'p baham ko'rilgan yangiliklar hisobotlari *The Guardian* (296 ta aktsiya), CNN (150 ta aktsiya), *The Washington Post* (69 ta aktsiya) va BBC (46 ta aktsiya) dir. *The Guardian* aktsiyalaridan 222 tasi Obiols

haqidagi maqola (AFP Citation 2021) va 74 tasi Rijneveld haqidagi maqola (Flood Citation 2021); CNN aktsiyalarining 142 tasi Obiols haqidagi maqola (Guy Citation 2021) va atigi 8 tasi Rijneveld haqidagi maqola (Guy va Crever) Iqtibos 2021). *The Washington Post* (Berger Citation 2021) maqolasi asosan Obiolsga qaratilgan . BBC aktsiyalari asosan Holliganning (Citation 2021) Gollandiya kontekstiga qaratilgan qisqacha maqolasi (32 ta aktsiya); BBC aktsiyalarining faqat 14 tasi Obiols haqidagi maqolaga tegishli (BBC Citation 2021). Umuman olganda, mart oyida ma'lumotlar to'plamida Rijneveldga qaraganda Obiolsga bag'ishlangan maqolalar ko'proq bo'lishi aniq. Boshqa tillardagi boshqa tarjimalar haqidagi maqolalar ingliz tilidagi tvitlarda tilga olinadi, lekin juda kamdan-kam hollarda, mart oyida faqat nemis tilidagi tarjimalar 10 martadan ko'proq tilga olingan.

Obiolsning hikoyasi va Twitterdagi foydalanuvchilarning e'tiborini tortgan kataloncha tarjimasi bo'lgan ko'rinadi. Qisman buni tarjimonlarni irqiy qarama-qarshiliklarning qurbonlari sifatida ta'kidlab, Obiols tomonidan ma'lum izohlar bilan kuchaytirilgan yangiliklarning ramkalari bilan bog'liq bo'lishi mumkin, masalan.

[b] Agar men shoirni ayol, yosh, qora tanli, 21^{-asrning} amerikaligi bo'lganligi uchun tarjima qila olmasam, Gomerni ham tarjima qila olmayman, chunki men miloddan avvalgi VIII asrning yunoni emasman. Yoki Shekspirni tarjima qila olmasdim, chunki men 16^{-asrda yashagan ingliz} emasman (BBC Citation 2021).

Bu ritorik jihatdan jozibali *reductio ad absurdum*, o'ziga xoslik va kanonik adabiyot asarlarini chaqirishni birlashtirgan holda, Twitterda keng iqtibos keltirildi va Deul tomonidan ilgari surilgan asl dalillarni almashtirib, dastlabki yangiliklar hisobotida aniq bo'lgan hikoyaning ramkalarini mustahkamlashga hissa qo'shdi. Shuni ta'kidlash kerakki, ushbu qayta ishlash Deulning fikr-mulohazalarini taqdim etish bo'yicha yangiliklar bo'limi qarorlarida allaqachon boshlangan. Kotze (Iqtibos 2021c) aytib o'tganidek , Deul tomonidan taklif qilingan asl sarlavha "Tepalik emas, yorug'lik bo'l" (ingliz tilida, Gormanning she'ridan keyin) edi. Gazeta o'rniga " Een " ni tanladi aqlli vertaler voor poëzie van Amanda Gorman: Onbegrijpelijk [Amanda Gorman she'riyatining oq tarjimoni: tushunarsiz]" - asarning ramkasini asosan irqiy qarama-qarshilik nuqtai nazaridan harakatga keltiradi.

Ushbu yangiliklar hisobotlarini almashish oy davomida tez-tez bo'lib qolsa-da, shu jumladan Barrios (Citation 2021) va Malik (Citation 2021) tomonidan Gollandiyaga yo'naltirilgan fikr-mulohazalar (ma'lumotlar to'plamida mos ravishda 35 va 15 ta ulush), u o'zgarib turadi oy davomida chuqur tahliliy maqolalar va tergov jurnalistikasi, ko'pincha turli tarjimonlar va olimlar bilan intervyularni yoritib, tarjima bo'yicha bahsli fikrlarni o'rganadi. Ushbu tahlil qismlarini almashish mart oyining oxirida va aprel oyining boshida tvit faolligining keskin o'sishiga olib keladi (1-rasmga qarang). Oxir oqibat, ma'lumotlar to'plami shuni ko'rsatadiki, mart oyida ushbu tahlil qismlari Obiols va Rijnevelddagi reportaj qismlaridan ko'ra ko'proq taqsimlanadi, 1055

ta tahlil qismlari va 857 ta yangiliklar hisobotlari. Bu oyda eng ko‘p baham ko‘rilganlar *The New York Times* (Marshall Citation 2021 , 403 ta aktsiya), *Los Angeles Times* (Pineda Citation 2021, 169 ta aktsiya), *The Washington Post* (Bhanoo) gazetalaridagi tahlillardir. Iqtibos 2021, 160 ta aktsiya) va Kotzening *Medium* bo'yicha tahlili (Kotze) Iqtibos 2021a , 97 ta aktsiya). Boshqa tillardagi gazetalardan tahliliy parchalar kamroq tarqatiladi va Twitterdagi ingliz tilidagi munozaralar asosan ingliz tilidagi ommaviy axborot vositalarida bo'lgan ko'rinadi. Ma'lumotlar to'plamida 10 martadan ko'proq baham ko'rilgan boshqa tildagi yagona tahlil maqolasi - bu *Der Spiegel jurnalida* 43 ta aktsiyaga ega Jon Makvorter ishtirokidagi maqola (Pfister Iqtibos 2021). Markowiczning maqolasi (Citation 2021) *Le Monde -da* 8 marta, boshqa barcha ingliz tilidagi bo'lmagan maqolalar esa bir necha marta baham ko'rilgan. Umuman olganda, vaqt o'tishi bilan yanada muvozanatli, ko'proq polifonik va nozik nutqqa o'tish sodir bo'ladi: munozarani deyarli faqat irq nuqtai nazaridan tashkil etadigan dastlabki qismlardan va "ruxsat etilgan" yoki "qodir bo'lish" nuqtai nazaridan. ' tarjima qiling (qarang Kotze Iqtibos 2021a ; Kotze va Strou Iqtibos 2021), tarjima jarayonida o'ziga xoslik qanday namoyon bo'lishi bilan bir qatorda til sanoatida xilma-xillik yo'qligi haqidagi savollarni batafsil tahlil qiladiganlarga.

Tarjimon va tarjimaning bir nechta qarashlari bu erda birlashadi. Beyker (Citation 2005) xolis tarjimonning tanqidiy baholanishi deb atagan narsaning aks-sadolari bor , bu tarjimon nuqtai nazariga va tarjimaning o'ziga xos madaniy va ijtimoiy kontekstdagi har qanday o'zaro bog'liqlikdan oshib ketadigan nuqtai nazariga, tarjimonning nuqtai nazariga asoslangan . estetikashtirilgan madaniy uyg'unlikning poetik idealini amalga oshiruvchi rassom sifatida (Timochko) Iqtibos 2003). Tarjimaning moddiyligi va tarjimonlarning ijtimoiy singdirilishiga e'tibor qaratish orqali ushbu idealga qarshi chaqiruvlar bir vaqtning o'zida transsendent tarjimonning qurboni bo'lish va tarjimonning tarjima qilish huquqini muqaddaslovchi sifatida ko'rilgan muallifning obro'-e'tiborini buzish sifatida talqin etiladi.

Kronin (Kronin va Delgado Luchnerda Iqtibos 2021, 95) tarjimonning xolis, “yuqorida” ijtimoiy singdirilganlik sifatidagi bu qarashi tarjimaning elita qarashi ekanligini ta'kidlagan: “Holislik tushunchasi ozchiliklar bilan juda bog‘langan – boy Uayt ma’nosida. Odamlar bir-biri bilan gaplashadi. Bu sayyoradagi ozchilik tajribasi, ammo u universallashtirdi. Ko'rinib turibdiki, tarjimon va tarjimaning universallashtirilgan va universallashtiruvchi nuqtai nazari Twitterda foydalanuvchilarning o'ziga xos identifikatsiya konstruktsiyalarining bir qismi sifatida ham qo'llaniladi. Loffreda va Rankine (Iqtibos 2016 , 15) irq, jins, sinf - hayot tajribasining moddiy jihatlari bilan cheklanmagan tasavvur tushunchasining asosiy kamchiligini ta'kidlaydilar :

Xulosalar. Ushbu maqolada men "tarjimon" va "tarjimon" ijtimoiy tarmoqlarda ma'lum moddiy (texnologik va algoritmik) cheklovlar va imkoniyatlarga ega bo'lgan

bo'shliqlar sifatida qanday yaratilganligini o'rganishning mantiqiy asoslarini va asoslarini bayon qildim. Odamlar o'zlarining onlayn "menliklarini" qurishadi va amalga oshiradilar, ular boshqa qurilgan "menliklarning" dinamik tarmog'iga kiritilgan. Shaxsning bunday konstruksiyalari va ijrolari nafaqat kengroq ijtimoiy, siyosiy va mafkuraviy hikoyalar fonida sodir bo'ladi, balki bu "katta hikoyalar" ni murakkab yo'llar bilan qurilgan shaxsiy hikoyalar bilan birlashtiradi (shuningdek, Sadler Citation2021 ga qarang). Bunda tarjimon va tarjimaning fikri va konstruksiyasi ijtimoiy tarmoqlar foydalanuvchilari – tarjimonlar ham, tarjimon bo'lmaganlar ham shaxsini aniqlash ishlarida murakkab usullarda qo'llaniladi. Shunday qilib, ijtimoiy tarmoqlarda tarjimonlarning namoyishi va tarjimasi "syujet qurilmasi", onlayn shaxsiy identifikatorlarni qurishda diskursiv resurs vazifasini bajaradi - bu figurada mavhum madaniy bahslarni konkretlashtirishga imkon beruvchi syujet qurilmasi.

Ijtimoiy tarmoqlarda identifikatsiya qilishda tarjima va tarjimonlarning ushbu vakillik foydalanishlari yaqinda tadqiqotning markaziga aylandi va hali ko'p ishlarni qilish kerak. Masalan, Kotze va boshqalar. (Citation2021) Goodreads-da tarjima konstruksiyalari bo'yicha asosan hisoblash ishlarini taqdim etadi; Gudreads-dagi identifikatsiya rivoyatlarida bunday konstruksiyalar qanday kiritilganligi haqida batafsilroq sifatli tahlil qilish davom etmoqda (qarang: Van Egdome va Kotze Ba'zi tajriba ishlari uchun Citation2024). Shuningdek, “tarjimon”, “tarjima *jarayon sifatida*” va “ *matnning* tarjima qilingan holati ” tushunchalaridagi farqlarni yanada chuqurroq ko'rib chiqish zarur (qarang: Freeth). Iqtibos 2022). Nihoyat, tarjima va tarjimon haqidagi tushunchalarni ochishda an'anaviy ommaviy axborot vositalari va onlayn ijtimoiy media o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sirni hisobga olgan holda, an'anaviy ommaviy axborot vositalaridagi munozaralarda bahs-munozaralar qurilishi va uning ijtimoiy media bilan o'zaro ta'sirini batafsilroq tahlil qilish zarur. Ushbu yo'nalishdagi keyingi kengaytmalar, shuningdek, ijtimoiy media tadqiqotlari va tarjimashunoslik o'rtasida fanlararo munozaralarni ochish imkoniyatini beradi.

ADABIYOTLAR

1. Dea Ex Machina (@ZaireKrieger). 2021. “Hoe Salty op...”Twitter, February 23, 2021, 11:36 pm <https://twitter.com/ZaireKrieger/status/1364343287327444998>.
2. Fenwick, Chris (@lexipenia). 2021a. “The Moral Panic...”Twitter, March 12, 2021, 10:21 pm <https://twitter.com/lexipenia/status/1370485049892671488?s=20&t=Ly9C-C8kppD3-Dpm8RYGQg>
3. Hur, Anton (@AntonHur).2021a. “Wondering Whether the...”Twitter, March4, 2021, 11:22 am <https://twitter.com/AntonHur/status/1367420245284024320?s=20&t=Ly9C-C8kppD3-Dpm8RYGQg>.

4. M. F. Saparova. 2024. “O‘zbek tili tezaurusida ot so‘z turkumiga oid so‘zlarning ma’noviy kategoriyalashtirish masalasi”, O‘zbekiston milliy universiteti xabarlari, 2024, [1/4]
5. Barrios, Nuria. 2021. “The Challenge of Translating Amanda Gorman If You are White.” El País, March 12. <https://english.elpais.com/usa/2021-04-21/the-challenge-of-translating-amanda-gorman-if-you-are-white.html#Echobox=1615544134>.
6. Berger, Miriam. 2021. “White Translator Removed from Amanda Gorman Poem, Amid Controversy in Europe.” The Washington Post, March 11. <https://www.washingtonpost.com/world/2021/03/11/amanda-gorman-white-translator-spain/>.
7. Deul, Janice. 2021. “Opinie: Een witte vertaler voor poëzie van Amanda Gorman: Onbegrijpelijk [Opinion: A White Translator for the Poetry of Amanda Gorman: Incomprehensible].” De Volkskrant, February 25. <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/opinie-een-witte-vertaler-voor-poezie-van-amanda-gorman-onbegrijpelijk>.
8. Kotze, Haidee. 2021a. “Translation is the Canary in the Coalmine: What the Debate about Amanda Gorman’s Translators is Really About.” Medium, March 15. <https://haidee-kotze.medium.com/translation-is-the-canary-in-the-coalmine-c11c75a97660>.
9. McWhorter, John. 2021. “Translating Amanda Gorman.” It Bears Mentioning (blog). March 20. <https://johnmcwhorter.substack.com/p/translating-amanda-gorman?s=r>.
10. Zappavigna, Michele. 2012. Discourse of Twitter and Social Media: How We Use Language to Create Affiliation on the Web. London: Continuum